

2. Gyűjtsetek a műből lélekállapotot kifejező metaforákat, hasonlatokat! Beszéljétek meg, hogyan függ össze a metaforahasználat a mű líraiságával!
3. Írj ki a füzetedbe néhány humoros hangvételű idézetet! Vizsgáld meg, melyik szereplővel kapcsolatban a leggyakoribb a humor! Tapasztalatodat oszd meg padtársaddal!
4. Értelmezzétek Arany állítását a *Toldi estéjére*: „a hanyatlás, pusztulás már magában humoros jellegű”!
5. Idézzétek fel a *Toldit*! Keressetek szempontokat az összehasonlítás-hoz, és vessétek össze a *Toldi estéjével*!
6. Készíts illusztrációt az első énekhez vagy *Toldi és Bence* bevonulási jelenetéhez (III/5–9)!
7. A legjobban sikerült illusztrációkból rendezetek kiállítást az osztályteremben!
8. Írj rövid esszét *Vágyak és lehetőségek* vagy *Hagyomány és újítás* címmel! Az írásokat beszéljétek meg 4 fős kis csoportokban!

LETÉSZEM A LANTOT

Kérdések

1. Milyen előfeltevéseket tudtok megfogalmazni a cím alapján?
2. Miért ellentmondásos a címben és a keretversszakok első soraiban tett kijelentés?
3. Mivel indokolja a beszélő kilátásba helyezett elhallgatását?
4. Milyen eszményi értékek jellemezték a költői én szerint a múltat?
5. Milyennek értékeli a beszélő múltbeli költészetét és költőszerepét?
6. Hogyan minősíti a költői én jelenbeli költészetét és költőszerepét?
7. Hogyan folytat párbeszédet a vers *Petőfi Sándor A XIX. század költői* című alkotásával?
8. Hogyan változik meg a refrén az utolsó versszakban? Mi a szerepe a változásnak?

Arany János 1849 előtti lírájában az elégikusság kivételszerű szólam volt az allegorikus, retorikus, tanító szándékú vagy életkép- és zsánereképszerű alakításmódhoz képest. Ugyanakkor az elégikus, rezignált látásmód 1849 előtt sem volt idegen a költőtől. A világsi katasztrófát követően ez a lét-szemlélet szinte kizárólagossá válik lírájában is. Ötvenes évekbeli verseinek alanya többnyire a kiszolgáltatottság és a veszélyeztetettség erőterében érzi magát. Elveszti a történelmi lét távlatosságának tudatát, és fokozottan olyan személyes élménykörök felé fordul, amelyekben gyakori a kiégettség, az

elégikus
látásmód

életkedvesztés. Az ekkor alkotott művek többségében **az értelmes, célirányos, távlattal bíró élet képzezte csak a valósággal szembeállítva, elérhetetlen eszményként van jelen.** Az eszmény és a valóság egymást kizáró ellentéte tapasztalható meg a *Letésem a lantot* című, az ars poetica elemeit tartalmazó elégiában is.

A megtorlás, a szabadságharc leverését követően készült gúnyrajz

Kovács Mihály: Magyarország leigázása 1849-ben, 1861

Értelmezzétek minél részletesebben a két allegóriát! Próbálgatok pontos megfeleléseket keresni a képi elemek és a jelentések között!

lelki
kiüresedés

A cím, a verskezdet és a verszárlat a költői én elhallgatását helyezi kilátásba. Metonimikus költészettoposztát, a lantot *Petőfi Sándor A XIX. század költői* című versére való utalásként is értelmezhetjük. A költőelőd alkotásának lírai hőse a látnok-próféta szerepéből szólalt meg. Abszolút igazságok tudójaként fordult kora költőihez és közösségéhez. Megszólalásában szembeállította a magasabb rendűnek értékelt, társadalmi változások szolgálatába szegődő, közösségi érdekeltségű költészetet az önkifejező, személyes jellegűvel. E költészetfelfogással párbeszédet folytatva a *Letésem a lantot* költői énje úgy tapasztalja, hogy **megbomlott a külső és a belső világ egységének összhangja. Személyisége mélyreható változásokon ment át. Az eszmények szertefoszlását a biztos értéktudat elvesztése és lelki kiüresedés** („*Nem az vagyok, ki voltam egykor, / Belőlem a jobb rész kihalt.*”), **lelki öregség** („*hová levél / Oh lelkem ifjúsága*”) követte. Így jelenbeli helyzetében **folytathatatlan a költőtárs képviselte közösségi költőszerep** („*A tűz nem melegít*”). A helyette **lehetséges lírai megszólalásmód értékében is alatta marad** a *Petőfi*-féle megszólalási módoknak („*mint reves fáé, világa*”). A vers idő- és értékszembesítő gesztussal magyarázza az elhallgatási szándék kiváltó okait, és világítja meg a költői személyiség változásának lélektani hátterét.

eszményi
múlt

Az idő- és értékszembesítés aszimmetrikus szerkezetben bomlik ki. A keretet képező első és utolsó, valamint a 6. versszak a jelen, a 2–5. versszak a jelen nézőpontjából megidézett múlt idősíkjához tartozik. A két idősíkot

az ismétléssel nyomatékosított refrén szövegszerűen is összekapcsolja. A múlt idejű ige érvényességét a személyiség jelen állapotára is kiterjesztő igealakokkal (levél = jelen idejű, tájnyelvi szóalak) is hangsúlyozza. A második versszakban az én és a világ múltbéli harmóniájára, rendjére és egységére jelképesen a tavasz–nyár időtoposzhoz kapcsolódó természeti képek utalnak. Az értéktelítettséget a perspektíva romantikus kitágítása (ég – föld), a melléknevek fokozott alakjai, valamint az erőteljes hang-, szín-, tapintás- és illatképletek (bársony, zengett, fűszeresebb, hímzettebb) jelzik. Ez az **értéktelített, eszményinek láttatott környezet a reményteljes, aktív, értelmes költői tevékenység lehetőségét is jelenti. Szemben a jelen kaotikusnak tapasztalt, távlatiányos, értékvesztett világgal, ami alkotásra képtelen költői lélekállapotot eredményez.** A harmadik és a negyedik versszak a nagyszerű célok szolgálatába állított költői ihletet, az alkotásra kész lélekállapotot a **költőtárs (Petőfi) ösztönző, múltbéli jelenlétével** hozza összefüggésbe. A negyedik versszak többes szám első személyű igealakjai jelzik, hogy **a költői én azonosul a lelkesült lélekállapottal és a közösségi költőszereppel** („*Dicsőség fényével öveztük / Körül a nemzetet, hazát*”). Saját költészetének is az ehhez hasonló vonásait tartja értékesnek. A hatodik versszak **a haza boldognak hitt jövőjét a nemzeti költő hírnevének reményével kapcsolja össze.** Motívumrendszere a *Nemzeti dal* utolsó versszakát is megidézheti.

A hatodik strófát indító, kiemelt helyzetű időhatározó-szó síkváltást jelez. A költemény utolsó két versszaka a lírai alany jelenbeli költészetét minősíti. A kérdő mondatok sorjázása irányvesztettségre, kiábrándultságra utal, a beszélő ennek megfelelően ironikusan közelít mostani költészetéhez. A költői megszólalást (ének, dal) jelölő metaforák és hasonlatok a halál képzetköréből vett képekkel érzékeltetik, hogy **jelenlegi alkotásait múltbéli költészetének nagyszerűségéhez képest élettelen, kísértetszerű műveknek értékeli a vers beszélője.** A „*hímzett virágos szemfödél*” oximoron magának a versnek a metaforája is lehet. Visszautal a címben és a felütésben kilátásba helyezett elhallgatásra, és a megszülető alkotást a költői megszólalás berekesztéseként határozza meg. Az énekhez kapcsolódó „*árva*” jelző értelmezhető a **költőtárs elvesztésére való utalásként. De a hallgatóság hiányaként, a befogadói közösség érdektelenségeként is.** E lehetséges jelentéseket a pusztába kiáltott szó *biblikus* utalás is megerősíti. A vélekedés fakadhat abból a körülményből, hogy a XIX. század második felében a való világhoz képest leértékelődött az irodalom szerepe. De fakadhat az eszmények bukásának elégikus tudatából is. Ezt az összetett tapasztalatot összegzi az első versszakkal keretet alkotó hetedik strófa. Törzsök – virág metaforájában **természeti törvényszerűségként jelenik meg a közösségi költőszerep betölthetlensége, valamint a költészet elhallgatásának szükségszerűsége.** A refrén módosulása jelzi, hogy a beszélő reményeinek szertefoszlását befejezettnek, elégikus lélekállapotát pedig véglegesnek tekinti.

a jelenbeli
költészet
minősítése